

Pracovný materiál Kancelárie Rady na zasadnutie Rady dňa 30. 8. 2023

Správa o kontrole dodržiavania povinností podľa zákona č. 264/2022 Z. z.

Podnet na preverenie č.: PGO-RPMS/2023/00939

Programová služba: Dvojka

Vysielateľ: Rozhlas a televízia Slovenska

Číslo autorizácie vysielania: AT/23

Na základe záverov uvedených v správe Kancelária Rady pripravila nasledujúce uznesenie:

Návrh uznesenia:

Rada pre mediálne služby (ďalej len „Rada“) ako orgán príslušný podľa § 109 ods. 1 až 4 a § 110 ods. 2 písm. e) zákona č. 264/2022 Z. z. o mediálnych službách (ďalej len „zákon č. 264/2022 Z. z.“) postupom podľa § 150 zákona č. 264/2022 Z. z. preverila podnety na preverenie evidované pod č. PGO-RPMS/2023/00939 smerujúce voči vysielaniu programovej služby Dvojka vysielateľa Rozhlas a televízia Slovenska a uznala podnety na preverenie podľa ustanovenia § 150 ods. 13 zákona č. 264/2022 Z. z. za **neopodstatnené**.

Úloha:

Kancelária Rady informuje podávateľov podnetov na preverenie o výsledku preverenia podnetov.

T: 11. 9. 2023

Z: PgO

Kancelária Rady pre mediálne služby

Pracovný materiál Kancelárie Rady na zasadnutie Rady pre mediálne služby dňa 30. 8. 2023

Podnet na preverenie č. PGO-RPMS/2023/00939 zaevidovaný dňa 5. 6. 2023
Podávateľ: fyzická osoba (2)
Predmet podnetu: Silná zostava
Deň a čas vysielania: 2. 6. 2023 o cca 22:06 hod.

Programová služba: Dvojka
Vysielateľ: Rozhlas a televízia Slovenska
Číslo autorizácie: AT/23

Dátum: 22. 8. 2023

OBSAH PODNETU:

1) „V relácii došlo k jednostrannému pohľadu, diskusia nebola vyvážená, bola bez opomentúry. Skutočne nadobúdam pocit, že sa vraciame pred rok 1989. Mal tam byť minimálne 1 človek z opozície, ktorá bola kritizovaná, ale nebol jej daný priestor na reakciu.“

2) „Relácia "Silná zostava". Hostia spolu s moderátorkou boli absolútne neobjektívny a zaujatý voči súčasnej politickej opozícii, zaznieval len jeden pohľad, odborné vyjadrenia boli zaujaté a poplatné iba jednému vyhranenému svetonázoru, zaznievali náznaky výsmechu z jednej politickej strany a ich voličov, neopodstatnené šírenie strachu zo straty demokracie a pod., ktoré neboli vyvážené žiadnou polemikou so snahou o objektivitu, či nestrannosť. V relácii chýbal triezvy nestranný, nezaujatý profesionálny pohľad.“

PRÁVNE VÝCHODISKÁ POSUDZOVANIA:

Zákon č. 264/2022 Z. z. o mediálnych službách:

§ 8 ods. 4

Aktuálna publicistika

„Aktuálna publicistika je program tematicky spätý so spravodajstvom, ktorý obsahuje komentáre k správam a udalostiam, analýzy vývoja, politické stanoviská k udalostiam alebo názory politikov na jednotlivé témy.“

§ 25

Prístup verejnosti k pluralitným, objektívnym a nestranným informáciám

Vysielateľ, ktorý nepodlieha samoregulačnému mechanizmu zapísanému do evidencie podľa tohto zákona, regulujúcemu aj oblasť všestrannosti informácií, názorovej plurality a objektívnosti a nestrannosti programov, je povinný

- a) zabezpečiť všestrannosť informácií a názorovú pluralitu v rámci vysielanej programovej služby,
- b) zabezpečiť objektivitu a nestrannosť spravodajských programov a programov aktuálnej publicistiky; názory a hodnotiace komentáre musia byť oddelené od informácií spravodajského charakteru.

ANALÝZA – stanovisko Kancelárie Rady pre mediálne služby:

Dvaja podávatelia namietali voči programu *Silná zostava*, pričom poukazovali na absenciu vyváženosti, objektivity či nestrannosti.

Zaoberali sme sa otázkou, či namietaný program možno označiť ako aktuálnu publicistiku v zmysle § 8 ods. 4 zákona č. 264/2022 Z. z. o mediálnych službách (ďalej ZMS). Podľa ustanovenia je aktuálna publicistika program tematicky zvyčajne spätý so spravodajstvom, ktorý obsahuje najmä komentáre k správam a udalostiam, analýzy vývoja, politické stanoviská k udalostiam a názory politikov na jednotlivé témy. I keď téma programu vychádzala z aktuálnych udalostí (blížiac sa predčasné parlamentné voľby, vymenovanie novej úradníckej vlády), podstatou diskusie bolo predovšetkým rozoberanie problematiky autokracie a autokratických lídrov idúce nad rámec septembrových volieb, pričom diskutujúcimi neboli aktívni politici.

Na základe uvedeného sa prikláňame k názoru, že namietaný program nie je aktuálnou publicistikou a preto sme ho posudzovali na základe ustanovenia § 25 písm. a) ZMS.

Predmetný program bol na oficiálnej internetovej stránke vysielateľa charakterizovaný nasledovne¹: „Pred nami je leto plné predvolebných sľubov. Podľa čoho môžeme rozlíšiť reálne plány na systémové zmeny od populistických a nesplniteľných príslubov? A akú budúcnosť chceme, keď ešte pred pár

¹ <https://www.rtvs.sk/televizia/archiv/15242/406083>

mesiacmi dve tretiny Slovákov v prieskume súhlasilo s autoritárskym lídrom? Vieme skutočne, čo by to pre našu krajinu znamenalo? Ako sa správajú nedemokratické strany či hnutia a na čo si pri nich dávať pozor? Ďalšou otázkou je, či pôjde Slovensko smerom na východ alebo na západ a čo vlastne toto rozhodovanie na križovatke bude znamenať do budúcnosti. Prečo strašia západom a Sorošom tí, ktorí v minulosti cestovali do Ameriky a triasli si s rukami amerických prezidentov? A prečo nadávajú na „Brusel“, no v skutočnosti by nikdy nechceli prísť o výhody Európskej únie a hlavne o peniaze z nej? Hostia: Iveta Radičová, sociologička a vysokoškolská pedagogička Aneta Világi, politologička Marián Leško, komentátor, glosátor.“

Pozvanými hosťami monitorovanej relácie *Silná zostava* boli:

Iveta Radičová – bývalá premiérka SR a profesorka sociológie (Paneurópska vysoká škola)

Aneta Világi – politologička (Univerzita Komenského v Bratislave)

Marián Leško – politický komentátor (Denník N)

Moderátorka v úvodných slovách prezentovala určitý pohľad na demokraciu a poznamenala, že istá časť verejnosti by preferovala skôr autoritársky systém. Ďalej ozrejmila, že úradnícka vláda sa dočasne ujala moci na Slovensku a zároveň položila otázku aký vývoj možno očakávať v krajine po najbližších parlamentných voľbách – či demokratický alebo skôr autoritársky. Po predstavení prítomných hostí v štúdiu sa začala rozoberať téma novovymenovanej úradníckej vlády. Iveta Radičová, považujúca úradnícku vládu za jediné možné riešenie, poznamenala, že pocítila po jej vymenovaní istú úľavu, pričom zdôraznila, že od nej očakáva najmä úpravu pomerov po dlhodobom chaose a že odolá politickým šarvátkam. Podľa Mariána Leška došlo k jej vymenovaniu v poslednej chvíli, keďže podľa neho ide o havarijnú situáciu, ktorá má inšpirujúco poukazovať na to, že sa dá vládnúť aj pokojným spôsobom. Moderátorka sa obrátila na Anetu Világi s otázkou, či vyzdvihovanie takejto vlády nie je nebezpečné, keďže by to mohlo vyvolávať dojem, že voľba demokratickej vlády je tak zodpovedná úloha, že nemôže byť zverená slovenskej verejnosti. A. Világi sa vyslovila, že je v tom možné vidieť určitú nástrahu. Podotkla, že po tom, čo došlo u časti voličov k sklamaniam z predchádzajúcej vlády, môžu mať nejakí ľudia od novej vlády očakávania, ktoré sa však nebudú môcť naplniť, keďže bude fungovať asi bez vyslovenia dôvery v parlamente. I. Radičová v tejto veci ešte dodala, že ona nepovažuje úradnícku vládu za havarijnú situáciu, ale za štandardnú metódu za daných podmienok. Poukázala na to, že aj jej vláda pôsobila v nedôvere, pričom napriek tomu predkladala množstvo zákonov. Následne moderátorka uviedla hlavnú tému a v rámci toho spomenula minuloročný prieskum, v ktorom sa malo 60% obyvateľov Slovenska prikláňať k autoritatívnemu lídrovi pohybujúcim sa na hranici demokratických princípov. Na margo toho sa ešte zmienila o staršom prieskume, kde štvrtina respondentov si zas želala návrat k socializmu. M. Leško zhodnotil, že za tým vidí to, že Slováci hodnotia minulosť aj prítomnosť podľa momentálneho pocitu, čo nemusí mať vždy najkrajšie prejavy. Hneď na to sa moderátorka opýtala A. Világi, či voliči vôbec vedia, čo definuje autokraciu. A. Világi videla v tomto ohľade za príznačné, že ľudia si vyberajú podľa toho, čo im viac sedí, pričom autokratickí lídri zvyknú ľudí získavať svojou ráznosťou a prejavmi kompetentnosti, čo mnohým imponuje viac ako politici hľadajúci kompromis a konsenzus. Potom dostala slovo I. Radičová, ktorá prezentovala štyri dominantné znaky, na základe ktorých možno identifikovať autokrata. Následne moderátorka chcela od I. Radičovej, aby menovala konkrétnych autokratov na slovenskej politickej scéne. I. Radičová podotkla, že by išlo o veľmi dlhý zoznam. M. Leško vo svojom vyjadrení opísal takéhoto politika, ktorého však nechcel menovať s tým, že podľa jeho charakteristiky budú mnohí vedieť o koho ide. Po ňom dostala priestor opäť I. Radičová, ktorá povedala, že za posledných minimálne 15 rokov prežívame krízu za krízou (viaceré konkrétne i menovala) či nedostatky a veľakrát nie sú doriešené, čo z jej pohľadu vytvára podmienky na to, že ľudia inklinujú k populistickým politikom s jednoduchými riešeniami. Moderátorka sa potom spýtala A. Világi na autenticnosť slovenských autokratov. A. Világi poukázala na to, že autokratickí lídri nie sú problémom len posledného obdobia, ale boli prítomní aj v 90-tych rokoch (a sú doteraz živnou pôdou pre autokratov), kedy sa čelilo viac lokálnym krízam sprevádzanými transformáciou hospodárstva, pričom už vtedy mali podporu medzi značnou časťou obyvateľstva. Moderátorka sa jej spýtala, či tým myslí Vladimír Mečiar, na čo A. Világi

odpovedala, že je možné ho považovať za príklad. M. Leško v reakcii na otázku, či si myslí, že zažívame v súčasnej dobe krízu demokracie či autorít sa kriticky vyjadril voči 12 ročnému obdobiu, v ktorom sa podľa neho objavovali nedemokratické prvky a voči obdobiu, kedy boli všetky orgány štátu pod vládou jednej strany. Takisto skonštatoval, že v silne polarizovanej spoločnosti nemožno očakávať existenciu všeobecne uznávaných autorít. Následne moderátorka interpretovala slová Václava Havla o demokracii, že odporcovia využívajú jej prostriedky a tí, ktorí ju bránia sú práve nimi obmedzovaní. M. Leško okrem iného uviedol, že pre väčšinu krajín sveta demokracia nie je samozrejmosťou. Dodal i to, že vzhľadom na turbulentné zmeny či transformáciu v posledných dekádach sa nečuduje javu spojenom s nostalgiou za bývalým režimom. Podľa I. Radičovej uchyľovanie sa k bývalému zriadeniu a extrémizmu súvisí s tým, že mnohí obyvatelia zostali sklamaní a frustrovaní z ponovembrového vývoja sprevádzaného iba kozmetickými zmenami čo sa týka čelných pozícií. Poznamenala, že je chybou demokratov, že vytvorili priestor pre úspech extrému prostredníctvom častej nesúdržnosti či rozpadov. Moderátorka vyzvala A. Világi, aby priblížila, čo znamená tzv. maďarská cesta v prípade politického smerovania. A. Világi ju spájala s vládou Fideszu (na čele s premiérom Viktorom Orbánom) a konštatovala, že má ísť o uplatňovanie iliberálnej demokracie, ktorá vraj eliminovala trojdelenie moci, odstránila verejnú kontrolu (podrobením mienkotvorných médií) a zdecimovala občiansky sektor (vyhláseniami o Sorosových agentov). Na margo toho relácia pokračovala témou týkajúcou sa G. Sorosa, v rámci ktorej sa komentovali tézy hovoriace o tom, že svojimi aktivitami ovplyvňuje dianie vo svete. I. Radičová konštatovala, že nie G. Soros, ale technologickí giganti sú tí, ktorí majú v súčasnej dobe významný a málo kontrolovateľný vplyv na spoločnosť. Moderátorka sa potom opýtala A. Világi, či je možné očakávať, v prípade volebnej prehry prozápadných síl, ustupovanie zo záväzkov voči NATO alebo EÚ. Politologička odpovedala, že si nemyslí, že by sa nejaká garnitúra priamo usilovala o vystúpenie z daných zoskupení. Dodala však, že podľa nej je dôležité, z hľadiska geopolitickej váhy, aby Slovensko bolo vnímané v rámci medzinárodných spoločenstiev ako spoľahlivý partner. M. Leško následne prezentoval názor, že problematický režim nie je iba v Maďarsku, ale aj v Poľsku či v Turecku. Ku komentovaniu zahraničných vecí sa pridala I. Radičová, konštatujúc, že k vystúpeniu Spojeného kráľovstva z EÚ malo dôjsť na základe medzichasom priznaných lží. Bývalá premiérka tiež rozoberala jeden z pilierov demokracie – užitočnosť, ktorý veľakrát zvykne na Slovensku postrádať, a to tým, že systém neprináša riešenia problémov (nezvládnutie pandemickej či energetickej krízy), čo môže mať podľa nej diskvalifikujúce dôsledky pre demokraciu. K problematike demokracie sa vyjadrila aj A. Világi, ktorá uviedla, že slovenskej spoločnosti síce záleží na princípe spravodlivých volieb ako hodnotovej zložky demokracie, ale menej si zakladá na potrebe podporovať práva menších, čo je tiež jednou z hodnotových zložiek. Na A. Világi nadviazal M. Leško. Podľa neho kým demokraticky zmýšľajúci politici majú záujem riešiť problémy komplexným spôsobom, tak tí autokratickí riešia problémy iba svojho voličského aparátu. Moderátorka sa potom opýtala M. Leška na prebiehajúce celoslovenské diskusie s názvom Ako zachrániť demokraciu?, ktorých je súčasťou a ktoré sú vedené Denníkom N. M. Leško povedal, že je v rámci nich šírená myšlienka, že daná téma sa týka každého občana. Moderátorka sa ku koncu relácie spýtala I. Radičovej ako vo voľbách nenaletieť populizmu autoritárskeho štýlu. I. Radičová konštatovala, čo má byť pre populistických predstaviteľov charakteristické - mesianistické vnímanie vlastnej osoby, nezodpovedné rozdávanie a vytváranie dojmu existencií vecí zadarmo. Taktiež podrobila kritike vládne opatrenia (zvýšenie prídavkov, daňových bonus), ktoré vraj nevníma pozitívne ani cieľová skupina, keďže im celkovo nepriniesla viac peňazí. Záverečná otázka bola položená A. Világi a týkala sa toho, či si ľudia na Slovensku vôbec uvedomujú význam septembrových volieb. A. Világi povedala, že vníma celkové znechutenie ľudí z politiky a dodala, že zatiaľ nie je možné odhadovať, či po voľbách dôjde k zmene - posunu od demokracie k autokracii, ktorú však nepovažuje za úplne vylúčenú.

* * *

Podľa ustanovenia § 16 ods. 1 ZMS poskytovateľ obsahovej služby poskytuje obsahovú službu slobodne a nezávisle. Do jej obsahu možno zasahovať iba na základe zákona a v jeho medziach. Je právom vysielateľa vybrať si tému, jej spracovanie a hostí do diskusie podľa vlastného slobodného uváženia.

V podaniach sa namietala absencia vyváženosti, objektivity či nestrannosti a tiež prítomnosť náznakov výsmechu jednej politickej strany a ich voličov.

Program bol moderátorkou vedený v odľahčenej atmosfére, kde bol hosťom po položení otázky poskytnutý obšírny priestor na vyjadrenie, a to bez výraznejších zásahov. Nosnou témou diskusie bolo analyzovanie fenoménu autokracie resp. autokratických lídrov, pričom sa rozoberala ich vysoká miera podpory v rámci populácie a jej dôvody, charakteristické črty, predstavitelia (doma či v zahraničí) či eventuálne riziká s nimi spojené. Napriek vyzývaniu zo strany moderátorky v relácii neodznegli konkrétne mená či subjekty z domácej politickej scény (s výnimkou bývalého premiéra V. Mečiara, ktorý už dlhšiu dobu nie je politicky aktívny), ktoré by boli spájané s autokraciou. M. Leško pri charakterizovaní autokrata prítomného na domácej scéne vyslovoval indície, na základe ktorých by bolo možné charakterizovať politického lídra v prípade detailnejšieho orientovania sa v politických reáliách či v nedávnych verejných vyjadreniach politikov. Daný politický komentátor tiež pri rozoberaní politického vývoja na Slovensku za posledné roky pozitívne hodnotil niektoré vlády na základe konkrétnych výsledkov (vstup do EÚ či NATO) a zároveň adresoval kritiku 12 ročnému obdobiu vlády a existencii jednofarebnej vlády, v prípade ktorej však uznal, že nešlo o úplnú podobu autokracie. Naproti M. Leškovi I. Radičová smerovala svoju kritiku ku všetkým vládam pôsobiacim na Slovensku po roku 1989, ktoré boli podľa nej málo efektívne. Vyjadrovala kritiku voči demokratickým predstaviteľom všeobecne, z dôvodu, že svojou aktivitou napomáhajú tomu, že ľudia menej dôverujú demokracii a uberajú sa smerom k autokratickým a populistickým lídrom. Jej priame výčitky politickým predstaviteľom (chaos, nezvládnutie pandemickej a energetickej krízy a pod.) sa dotýkali najmä vlád, ktoré vzišli po roku 2020. Čo sa týka zahraničia, tak ako príklad autokracie boli prezentované súčasné dlhotrvajúce režimy v Maďarsku, Poľsku či Turecku. Politologička A. Világi v negatívnom svetle rozoberala údajné autokratické praktiky režimu premiéra V. Orbána v Maďarsku. V posledných rokoch bolo široko medializované, že orgán EÚ (Európska komisia) vedie konania voči Poľsku či Maďarsku, keďže z ich uhla pohľadu nedodržiavajú určité demokratické princípy (napr. nezávislosť súdnictva, práva menšín). Dané vyhlásenie o týchto režimoch tak nemožno považovať za informácie, s ktorými by verejnosť už nebola konfrontovaná.

Je možné jasne konštatovať, že v diskusii sa výslovne nomenovala žiadna konkrétna slovenská politická strana, nespomínali sa ani voliči žiadnej konkrétnej politickej strany. Účastníci diskusie sa všeobecne vyjadrovali k voličským náladám skupín obyvateľstva, bez toho, aby tieto skupiny obyvateľstva spájali s konkrétnymi politickými stranami. Smerom k elektorátu sa spomínali i prejavy pochopenia a porozumenia v prípade ich inklinácie k autokracii. Všeobecne formulované kritériá a charakteristiky autoritatívnych strán a lídrov predkladané hosťami diskusie, môžu spĺňať viaceré slovenské politické strany a viacerí ich lídri. V programe nebola jednoznačným spôsobom propagovaná žiadna konkrétna politická ideológia. Sme toho názoru, že diskusia nevyznievali jednostranne, pozvaní hostia vedeli na jednotlivé témy zaujať vlastné stanoviská, ktoré sa v niektorých prípadoch od seba aj odlišovali (napr. pohľad na úradnícku vládu) a tak sme mohli počuť rôzne názory a pohľady dotýkajúce sa fenoménu autokracie.

V programe sme nezaznamenali také nedostatky, ktoré by zakladali podozrenie pre možné porušenie ustanovenia § 25 písm. a) ZMS.

ZÁVER:

Na základe uvedeného sme toho názoru, že vysielateľ programovej služby Dvojka odvysielaním relácie *Silná zostava* dňa 2. 6. 2023 neporušil ustanovenia ZMS.

Podnety na preverenie navrhujeme posúdiť ako **neopodstatnené**.

Prepis/popis monitorovaného vysielania k Správe o kontrole dodržiavania povinností podľa zákona č. 264/2022 Z. z. (podnet na preverenie č. PGO-RPMS/2023/00939)

Monitorované vysielanie: Silná zostava

Deň vysielania: 2. 6. 2023

Čas vysielania: cca 22:06 h

časový kód záznamu o cca:

22:04:51 začiatok monitorovaného záznamu

- prebiehajúci upútavkový blok
- zvukovo-obrazové predely
- reklamný blok
- zvukovo-obrazový predel

22:06:19 začiatok programu *Silná zostava*

Moderátorka: „Dobrý večer, vitajte pri Silnej zostave vy tu v štúdiu aj všetci, čo nás pozerajú alebo počúvajú. Mať demokraciu je tak trochu ako mať dieťa. Treba ju živiť, starať sa o ňu ako sa dá a prinajlepšom jej nespôsobiť celoživotné traumy. Výchova demokracie si žiada citlivých a rozvážnych občanov a občianky obzvlášť v ťažkých situáciách. Niektorí však na to nemajú nervy a najradšej by dali štátu niekoľko výchovných autoritárskych až diktátorských faciek. No a v septembri nás čakajú voľby a dovtedy máme našu krajinu v rukách babysitterky, teda úradníckej vlády, ktorá síce utíšila plač, no nie je tu natrvalo. Čo teda čaká nás štát, demokratická starostlivosť alebo autokratické zaucho? Viac o tom dnes s bývalou premiérkou a sociologičkou profesorkou Ivetou Radičovou. Dobrý večer.“

Iveta Radičová: „Príjemný dobrý večer.“

Moderátorka: „Politologičkou Anetou Világi. Ahoj.“

Aneta Világi: „Dobrý večer.“

Moderátorka: „A zostavu uzatvára politický komentátor Marián Leško. Vitaj.“

Marián Leško: „Ďakujem pekne...“

Moderátorka: „No ako som povedala, máme na Slovensku prvýkrát úradnícku vládu. Martin Milan Šimečka povedal, že pocítil úľavu, čo ste pocítili vy?“

Iveta Radičová: „Jediné možné riešenie, takže áno, môže to byť i úľava, ale skôr by to mala byť úprava pomerov, ktoré na Slovensku máme, pretože dlhodobý chaos, zmätok, nepokoj vedie k emócii, ktorá produkuje práve nie vhodné riešenia ani pre momentálny okamih, ani pre budúcnosť. Dúfajme, že odolá úradnícka vláda zatahnutiu do politických šarvátok, pretože pokusy sú násobné a viditeľné a už sú na stole veľmi silné. Nie je jednoduché tomu odolávať, ale v každom prípade má pred sebou niekoľko zadaní, bez ktorých k tej skutočnej náprave či úprave a úľave nepríde.“

Moderátorka: „Úprava, úľava vydrží, teda odolá?“

Marián Leško: „No podľa môjho názoru naozaj to prišlo v poslednej chvíli. Všetci, ktorí obviňovali prezidentku, že čaká na prvú príležitosť, aby mohla vymenovať úradnícku vládu, sa presvedčili, že ona ju vymenovala, keď už naozaj iná možnosť neexistovala. Úradnícka vláda je havarijná situácia a tá havarijná situácia by mala ukázať, že aj keď tá vláda nevzišla z volieb, že je možné vládnuť pokojne, rozvážne, na prospech občanov a bolo by skvelé, keby tá ďalšia vláda, ktorá vzíde z volieb, si z nej vzala príklad.“

Moderátorka: „Uvidíme. Anet, my tu počúvame samé chvály zatiaľ na tú úradnícku vládu. Dobré, nie sú ešte tam tak dlho, ale v zásade nič veľké sa jej nevytýka. Dokonca počúvame také hlasy, že bodaj by to takto bolo stále, bodaj by tu zostala. Nemôže sa to vnímať aj trošku nebezpečne, že my vlastne chválime nejakú havarijnú situáciu, nejakú systémovú chybu, ktorá nastala až keď bolo až úplne

najhoršie, lebo ono to potom trochu vyzerá, že vlastne voľba zrelej, stabilnej, demokratickej vlády je tak zodpovedná a náročná úloha, že ju až nemôžeme zveriť slovenským občanom a občiankam?“

Aneta Világi: „Tak určite máš pravdu v tom, že pokiaľ by sme úradnícku vládu považovali za to najlepšie možné, tak tak to by bola veľká chyba, pretože demokracia stojí predsa na volených zástupcoch ľudu, na volených zástupcoch. Na druhej strane, ak sa bavíme o tom, že to bolo najlepšie možné v tom danom čase a v tej danej situácii, tak to zrejme pravda bude a ak sa bavíme o tom, či táto úradnícka vláda zožne takéto chvíly, alebo či môže byť dlhodobou považovaná za úplne najlepšiu a či sa tohto neobávať istým spôsobom, tak tam je možné vidieť takú nástrahu, ktorej môžeme čeliť a to je to, že vlastne voliči potom období predchádzajúcom, kde došlo v časti voličov minimálne k dvom takým sklamaniam z vlády, ktorá mala vládnuť a nebola toho schopná, tak vlastne teraz majú novú úradnícku vládu, kde môžu opäť ako keby projektovať nejaké svoje očakávania, ale tá vláda tým svojím mandátom, v akom je tou politickou situáciou, vždycky narazí na tú realitu. Čiže je to vlastne úradnícka vláda a bez vyslovenia dôvery v parlamente a tam čakať nejaké zásadné politické rozhodnutia alebo vlastnú politickú agendu, ktorá by bola schopná presadiť táto vláda je naozaj to riziko, ktoré môže nastať.“

Moderátorka: „Čiže nás čaká v zásade ďalšie sklamanie si nám teraz povedala.“

Aneta Világi: „Nie celkom, lebo nie každý volič očakáva teraz zásadné reformy od úradníckej vlády. Ja si myslím, že toto je už tí naši voliči, teda aspoň nejaká tá časť pozná, že táto vláda prišla upokojiť tú situáciu, dotiahnuť to, čo je rozrobené a doviest' tento štát k nejakým voľbám, ktoré budú v normálnom štádiu prebiehať.“

Moderátorka: „Vy vyzeráte taká nejaká teraz rozpoltená.“

Iveta Radičová: „Ja nie som rozpoltená. Ako bez obáv, ani náhodou. Nie, úradnícka vláda, nepoužila by som vôbec prívlastok havarijná, je to štandardná metóda v prípade politickej krízy, keď nie je schopná ani zákonodarná moc, ani výkonná moc výkonu svojho mandátu. Napokon padla vláda. K tomu treba skonštatovať, že parlament si vlastne sám sebe de facto vyslovil nedôveru, minimálne nemá žiadnu legitimitu, lebo si odhlasoval predčasné voľby a vidíme, že čo robia bez dozoru. Sú jak odviazaní z reťaze jednotliví poslanci. Snažia sa to využívať vo volebnej kampani. Takže na takéto situácie je úradnícka vláda štandardným postupom, ako ju riešiť. Môžeme sa rozprávať o tom, či bude alebo nebude mať dôveru. S veľkou pravdepodobnosťou nebude mať vyslovenú dôveru, ale i v takej kadencii môže tá vláda robiť množstvo rozhodnutí a opatrení. Napokon vyjadrenia niektorých tých trochu rozumnejších politických strán, je ich ako šafranu v tom parlamente...“

Moderátorka: „Nehovorte.“

Iveta Radičová: „...no nejaké smietky tam nájdeme, malé odrobinky, sa vyslovili, že pokiaľ prídu zákony, ktoré by im boli nápomocné riešiť kritické situácie, tak sú pripravení ich podporiť. Argumentujem, naša vláda vládla tiež v nedôvere a predkladali sme množstvo zákonov v tomto období, pretože si to situácia vtedy štrajku najmä lekárov vyžadovala a prechádzali naprieč politickým spektrom. Čiže jedna vec je dôvera - nedôvera, druhá vec je ako dokáže predovšetkým premiér, ale aj jednotliví ministri presvedčiť o tom, že v danej situácii istým cieľovým skupinám je nevyhnutné adresne pomôcť. To by sa nám malo vrátiť ako bumerang.“

Moderátorka: „Maroš, ja to posuniem trochu ďalej. Ja si pamätám ako ma vydesil ten minuloročný prieskum, že 60 percent Slovákov a Sloveniek by si želala lídra, ktorý by sa pohyboval aj na hranici demokratických princípov, že by bol autoritár a potom nad tým uvažujem, že vlastne ono to nie je až také neočakávané, lebo už v roku 2017 bol taký prieskum, že štvrtina Slovákov a Sloveniek si, myslím podľa agentúry Focus, myslela, že je lepší možno návrat k socializmu. Čo teda je? Máme byť teraz prekvapení, máme byť vydesení?“

Marián Leško: „Ja by som povedal, že mali by sme byť realisti a uvedomovať si tú základnú vec, že ľudia sú vždy nespokojní, hlavne s tým, čo je. Keď niečo vidia na vlastné oči a keď im to ide na nervy, rozčuľuje ich to, tak samozrejme si hovoria, všetko iné by bolo lepšie ako toto tu, ale to hovoria len do chvíle, kým nenastane niečo iné, o čom nemajú ani predstavu, že aké by to bolo. Takže jednoducho Slováci dosť hodnotia aj minulosť, aj prítomnosť, aj to podľa momentálneho pocitu. Najlepšie to vidieť, keď sa pýtajú na nejaké veci z našich dejín, tak podľa toho, jak sú spokojní s momentálnou situáciou hodnotia buď pozitívne, keď sú spokojní tú minulosť alebo negatívne, hoci tá minulosť sa

nemení, ale mení sa ich pocit z prítomnosti. Takže ono je to naozaj tak, že ľudia dávajú veľkú váhu svojim momentálnym pocitom.

A prechod, keď niekto dá voľný prechod svojim pocitom, nie vždy to má najkrajšie prejavy.“

Moderátorka: „Voľný prechod pocitom neodporúčame. A vieme my vlastne dostatočne dobre rozlíšiť, že čo je to ten autokratický líder verzus tá demokratická vláda, lebo aj Michal Vašečka v tomto štúdiu hovoril, že ono sú to niekedy také kognitívne havárie, že človek povie aj, že by chcel demokraciu, ale zároveň aj že by chcel niečo z tej autokracie, že máme to tak rozdelené. Aneta, že vie slovenský volič, volička, že čo to vlastne tá autokracia je, alebo aký je ten autokratický líder, alebo je to to, čo hovorí Maroš, že vlastne len sa to závisí od toho, čo práve v tom momente cíti, ako sa má.“

Aneta Világi: „Ak sa pýtame na to, že akým spôsobom sa toto meria tie..., tak zvyčajne dávate nejaký popis toho, kto by to mohol byť a vyberajú si podľa toho, čo teda voličom alebo respondentom sedí viacej. A ten autokratický líder je asi pre značnú časť sympatický kvôli tomu, lebo je to zvyčajne taký, ktorý pôsobí kompetentne a rázne, že vie čo chce a vie to ako to presadiť. A toto môže u časti spoločnosti samozrejme vyznieť sympaticky. Pri lídrovi, ktorý presadzuje snahu o kompromis, hľadani konsenzu, spoluprácu, tak práve s týmto konsenzom, hľadaním kompromisu koaličnými vládami a koaličnými spormi tá spoločnosť má svoje skúsenosti a časť z nich to veľmi negatívne hodnotí. Takže preto možno aj to pochopenie pre takéhoto nejakého konsenzuálneho lídra, ktorý práve v spolupráci a hľadaní optimálneho riešenia, ktoré ale kompromisné môže vidieť ako problém.“

Moderátorka: „Pani profesorka, podme rozklúčovať aj to, že teda v tom 2017 zhruba štvrtina opýtaných hovorila, že ten návrat k socializmu by bol možno fajn. Dnes sú tiež rôzne tendencie toho, že ako sa pozerá aj na tú minulosť, aj na to zriadenie. Prečo je to? Čo nás tak láka na tom, je to nejaký spomienkový optimizmus, keď sa vrátíme k tomu socializmu alebo o čom to je?“

Iveta Radičová: „Ešte ak môžem, návod ako rozlíšiť autokrata veľmi jednoduchý.“

Moderátorka: „Robíme si poznámky.“

Iveta Radičová: „Poprosím. Má také 4 dominantné znaky. Odmieťa demokratické pravidlá hry, hlavne systém brzd a protiváh. Čiže kontrolu moci odmieta, potrebuje ich osláviť, alebo ak je to trochu možné až zlikvidovať. Názorne, aby ste vedeli ako sa to prejavuje, žiadne pripomienkové konanie, rýchlo, skrátene legislatívne, bez pripomienok, bez diskusie, bez dialógu. Prvá známka, symbol autokrata. Čiže popiera základné dohodnuté demokratické pravidlá hry, ku ktorým najmä platí deľba moci a systém brzd a protiváh. Ten druhý popiera totálne legitimitu politických oponentov. Všetci ostatní sú zlo, pozor na nich, z nich ide zloba, tých nevoľte. Len ja som ten, ktorý vie, čo je správne, len ja som ten mesiáš, ktorý...“ **Marián Leško:** „Len ja reprezentujem ľud, všetci ostatní reprezentujú niekoho iného.“

Iveta Radičová: „Presne. Zaujímavú skupinu, zaujímavú skupinu. Áno. Teda je tam ten prvok mesiáša, ktorý a najmä používajú to rozdelenie, tieto hnusné zasmradené elity, médiá, vedci, experti skorumpovaní platení tými Šorošmi a neviem kým, ktorí tu chcú len zle. Ale ja som hlas ľudu a ja budem chrániť týchto dobrých ľudí pred touto zlovestnou premúdreťou elitou typu Radičovej, Leška a Anetky a podobných. Tá tretie črtá, veľmi jasná, povzbudzujem násilie. Minimálne ho tolerujem, ale ja ho priam povzbudzujem. Ja vnášam vášeň do spoločnosti, nenávisť, nepriateľstvo. Povzbudzujem k otvoreným útokom voči oponentom. Zažívame na dennom poriadku? Zažívame. A ešte jeden znak, veľmi dôležitý, pripraviť, obmedziť občianske práva maximálne ako sa dá. A ak je to trochu možné, tak najmä svojim oponentom a najmä médiám. Minimálne spochybníť pravdivosť štandardných médií a relevanciu toho, aké informácie prinášajú. No a potom ten autokrat používa fenomény ako také javy ako migrácia, ekonomická neistota, politika identity, strach z globalizácie, sociálne siete, nástup umelej inteligencie, jednoducho všetko čo spoločnosť, akákoľvek téma, ktorá ju vie rozdeliť a rozbiť.“

Moderátorka: „No tak ale keď to opisujete, tak zdá sa, že takých autoritárov máme na Slovensku.“

Iveta Radičová: „Máme, pravdaže a veľmi zdatných.“

Moderátorka: „A menujme.“

Iveta Radičová: „Dlhá zoznam. Začnite a ja budem pokračovať.“

Moderátorka: „Zajtra popoludní skončíme.“

Iveta Radičová: „Áno, dlhý zoznam.“

Marián Leško: „Ja by som, bez toho aby som menoval, ale ja som silne presvedčený o tom, že ho...“

Iveta Radičová: „Ale nebojte sa.“

Marián Leško: „...že ho v tom poznáte. Napríklad ja som si nedávno vypočul jedného politika, ktorý povedal, pre mňa nie sú politickí nepriatelia tí úbožiaci z bývalej vlády, ktorí už sú úplne zanedbateľní a ktorých už nikto neberie vážne, pre mňa sú politickí nepriatelia mimovládne organizácie a médiá. Veď to je ako programové, keď sa dostanem k moci, zatočím s politickými nepriateľmi. To je ako ohlásený program. My niekedy máme sklon vnímať tých politikov, že to rozprávajú iba pred voľbami, lebo sa chcú zapáčiť svojim voličom. Ja si myslím, že už by sme sa mali z histórie poučiť a autokrati vždy robia to, čo sľubujú, že urobia. Ak niekto hovorí, pre mňa sú nepriatelia mimovládky, pre mňa sú nepriatelia médiá, pre mňa z toho, čo mi robia už vidím, že niektorí policajti, vyšetrovatelia, prokurátori, sudcovia budú mu musieť ísť preč, tak to nie je len tak, že púšťa slova do vetra. To je program.“

Moderátorka: „Trebalo počúvať?“

Marián Leško: „Trebalo počúvať a treba ho brať vážne. A to všetko istý pán hovorí už opakovane a opakovane. Takže najvyšší čas, aby sme ho začali brať vážne.“

Moderátorka: „Pani profesorka, vy vyzeráte menej diplomatická. Maroš sa bojí ďalšej žaloby. Dobré, tak vieme si predstaviť, že koho...“

Iveta Radičová: „Viete, potrebujem povedať ten kontext, že zažívame všetci taký nával kríz a takú záťaž, že veľmi opatrne konštatujem nejaké havárie. Každý z nás zažíva vážne havárie v svojom živote, ktoré sa prejavujú nutne aj v následnom rozhodovaní sa. Tu ide kríza za krízou, 15 rokov minimálne, ktoré ani nedoriešime, ani dôsledky tých kríz nedoriešime, ani dopady, aby sme už čelili ďalšej kríze a oni vytvárajú úplne taký znásobený efekt na každodennosť a ten človek má zážitok, že má voľbu len medzi zlým a horším riešením a do toho keď vstúpi v úvodzovkách populista s jednoduchým riešením, že ale ja to chytím do rúk a vyriešim to, tak nezazlievame ľuďom, že majú príklon k takejto takému osloveniu, je to úplne prirodzené. Ak niečo vyčítam politickým garnitúram, a nielen na Slovensku, tak je to nezvládnutie krízových situácií. My sme úplne zlyhali.“

Moderátorka: „Krajina hrubých čiar.“

Iveta Radičová: „Na Slovensku doslova a do písmena, ale aj v iných krajinách, tá reakcia. My sme nezvládli pandémiu, jej dôsledky. Čo sme urobili v prospech ľudí, ktorí zažívajú priam duševnú frustráciu? Čo sme urobili pre tie deti, ktoré 2 roky vynechali vzdelávanie a vieme, že majú o tretinu nižšie vzdelanie ako deti predtým a budú mať deti potom. Čo sme urobili pre nízko príjmové rodiny, ktoré nevedeli zvládnuť a dodnes nemajú zvládnuté dôsledky pandémie? Čudujeme sa vplyvu online prostredia? Veď sme boli uväznení dva roky v online prostredí, stalo sa pre nás dominantným a určujúcim. Ja len apelujem na pochopenie toho, čo zažívame a prežívame a do toho tá každodennosť. No tak vyberie sa švagriná na objednávku k lekárovi do Bratislavy. Vlak skončí v Novej Bani, lebo ďalej železnica je pokazená. Vyberiem sa na stanicu, ktorá má byť funkčná, nie je funkčná, zmenená lokálka. Nenadväzujú vlaky. Dlhá čakačka na akýkoľvek lekársky zákrok, neviem umiestniť dieťa do škôlky. Prečo má ten človek byť spokojný s výkonom demokracie? No samozrejme, že nemôže byť spokojný. A to vytvára práve ten priestor pre to, čo zvykneme tak škatuľkovať, že a nástup populizmu. Nemáme vyriešenú demografickú krízu. My starneme, tvárime sa, že sa nás to netýka?“

Moderátorka: „Týka sa nás to. Dobré, ale aby sme sa vrátili k tým autoritárom a k tým demokratom. Ja sa vždy ešte nad týmto, vy ste trochu už odpovedali, že netreba sa tým ľuďom čudovať, že je spochybnená, alebo že chcú pevnú ruku. Anet, ale je to naozaj tak u nás, že teda tí naši autentickí autokrati sú autentickí, alebo len sa snažia prispôbiť tým náladám toho ľudu, že vidia tú frustráciu a chcú im dať takú tú pevnú ruku, že za možno inej nálady ľudu by boli zrazu veľmi demokratickí a všetkých by chceli objímať. Nie, že by sme úplne všetci mali záujem, ale niekto možno, niekto.“

Iveta Radičová: „Ja som sa zľakla toho, tej predstavy toho objatia. Fakt.“

Moderátorka: „No, poďme od toho ďalej. Anet, prepáč. Som ťa až tak zaskočila.“

Aneta Világi: „Poďme sa vrátiť k tým autokratickým lídrom na Slovensku. Oni nie sú len v tom poslednom období, aj keď tu bol vykreslený veľmi ideálny typ toho autoritárskeho lídra. My ho máme aj z minulosti tie skúsenosti a keď si zoberieme, že vlastne tá situácia v 90-tych rokoch mohla byť trochu iná z hľadiska toho, že také tie krízy, ktoré dnes vie každý pomenovať a naozaj tu padali jedna za

druhou, tak v tom čase neboli tie globálne, ale mali sme také tie lokálne, tie slovenské. Tá transformácia, ktorá prechádzala. Aj v tom čase mali Slováci pochopenie a naozaj sympatizovali s vodcami, ktorí vedeli buchnúť do stola a vedeli povedať, že takto to bude a takto to presadíme a nepripúšťali diskusiu, nepripúšťali debatu.“

Moderátorka: „Čiže Vladimír Mečiar.“

Aneta Világi: „Například. Áno, například.“

Moderátorka: „Prvá som tu povedala meno inak.“

Aneta Világi: „Ale ten pocit neistoty a takej tej, toho problematickeho v tom živote, ktorý vlastne obklopuje toho človeka si myslím, že aj pre tú dobu bol typický. Čiže vlastne to prostredie, ktoré my tu máme na Slovensku tých 90-tych rokoch a transformácia nato, to tie ďalšie, vytvárajú ako keby takú tú živnú pôdu, prečo vlastne aj časť Slovákov jednak má pochopenie pre autoritárskych vodcov a jednak aj ten spomienkový optimizmus, ktorý tu ktorý ste tu načrtli, tak vlastne teraz to tu bola tá odpoveď daná, ako sa táto doba vníma a ako sa spomína na to predchádzajúce, keď to fungovalo, teda v rámci spomienkového optimizmu.“

Moderátorka: „Podme teraz sa pozrieť na to, Maroš, či teda my zažívame krízu demokracie alebo krízu autorít, že kde sme teraz? Lebo dá sa na to pozrieť z oboch strán.“

Marián Leško: „Podľa mňa jedno bez druhého sa nedá oddeliť, lebo my sme tu mali krátku skúsenosť s demokratickými vládami, ktoré, použijem taký zjednodušený výraz, doniesli nejaké výsledky, že to nebolo iba o tom, že my sme demokrati, bijeme sa do prs, že sme demokrati, ale niečo pre tú krajinu urobili. Dostali krajinu do Európskej únie, dostali krajinu do NATO, urobili základné ekonomické reformy. Je škoda, že to nepokračovalo v 2010 až do 2016. Tam sa to useklo. A potom máme skúsenosť 12 ročnú s niečím čo formálne demokratickým zriadením bolo, ale už sa tam objavovali prvky, ktoré celkom demokratické neboli. Všetci vieme, že demokratická ústavná spoločnosť je delba práce, delba moci, pardon. Zákonodarná, výkonná, súdna. A my sme vtedy vlastne všetky regulačné, kontrolné a represívne orgány mali pod vládou jednej strany. Tá strana sa vtedy nesústredovala na to, aby režim zmenila na autokratický, ale sústredovala sa na niečo, čomu sociológovia hovoria konzumácia moci a to bolo naozaj ako, že budem troška ako priamočiary vo vyjadrovaní, ale hovorí sa to mu nestačilo im, že žrali, ale ešte pri tom aj mliaskali. Takže naozaj to bolo niečo, čo sme videli na vlastné oči dlhé roky, že sa režim zmenil na to, aby veľkej skupine ľudí prinášal ničím neodôvodnené, neopodstatnené zisky a profity, a to opäť sa dialo pod firmou demokracie. No a autorita môže v spoločnosti mať vplyv vtedy, ak ju podstatná časť spoločnosti ako autoritu vníma. My od Mečiara sme rozpoltená spoločnosť v tom zmysle, že tu nefunguje verejná mienka, pretože sme mali vždy dve verejnej mienky. To čo odsudzovala jedna, to chválila a obľubovala druhá. Takže aj v tom čase tých 12 rokov, kedy tu akože bolo všetko v demokratickom súlade, v demokratickom poriadku, tak tá spoločnosť bola rozdelená a nemôžete chcieť od takto rozdelenej spoločnosti, aby niekoho uznávala ako autoritu, pretože keď sa k nej jedna polovica prihlásila...“

Moderátorka: „Tak druhá ju automaticky nechce.“

Marián Leško: „Odmietala, presne. Takže tí autority nemohli plniť svoju spoločenskú rolu, pretože my sme polarizovaní a toxicky polarizovaní, ako štát, ako spoločnosť.“

Moderátorka: „Václav Havel hovoril, že nevýhoda demokracie je, že tí, ktorí sú proti nej využívajú všetky prostriedky, jej prostriedky a tí, ktorí ju bránia, sú obmedzení prostriedkami demokracie. Takže ako teraz vlastne z tejto konopy, ktorú Maroš opísal?“

Iveta Radičová: „Z tejto konopy sa snažia dostať všetky demokratické štáty, alebo aspoň tie, ktoré sa o demokraciu uchádzajú a snažia a stále ich je menšina na svete. To si treba uvedomiť. Podľa prísnejších kritérií 75, podľa takých benevolentnejších 90 z tých 200 štátov sveta a všeobecne platí, že sloboda slova, vyjadrenia, to si strážime ako oko v hlave. Len zabúdame, že to má aj druhú stranu mince, že za tie slová musím niešť zodpovednosť, že tie slová sa stávajú realitou a skutkami. My máme všetky zákony a normy pre fungovanie demokracie prijaté. Celý problém je v tom, keď sa domáhate, aby fungovali pre každého občana a tu je kameň úrazu. Nezabúdajme, čím všetkým tá naša spoločnosť, špeciálne naša, ale aj Španieli od 70-tych rokov, museli prejsť z hľadiska transformácie. Takže mňa neprekvapuje, keď tá istá skupina ľudí, a nie je to vôbec neracionálne, je to racionálne, stále považuje to obdobie pred rokom 89 pre nich za výhodnejšie ako to, čo dnes vnímajú

ako, dlhodobo, ako krízové, kritické, chaotické, nejasné a najmä vytláčajú ich na okraj. Keď tu je vytvorená priepasť medzi rozprávaním o príležitostiach a potom realitou naplňania nejakých životných priorít, tak to vyvoláva najprv takú frustráciu, potom strach a napokon obrovský hnev, obrovský hnev.“

Moderátorka: „Čiže myslíte to tak, aby som to zjednodušila, že dnes je to nejasné, ako sa k tomu môže dostať k lepšiemu životu? Podarí sa to niekomu, niekomu sa to nepodarí a to vzbudzuje možno neistotu. Za toho socializmu bol ten výťah jasnejší.“

Iveta Radičová: „Tie normy byť privilegovaný pred rokom 89 boli jasné. Červená knižka, robotnícka trieda a byť ticho. Nekritizovať, ešte lepšie byť angažovaný s červenou knižkou. To bola vstupenka, či už k vysokoškolskému vzdelaniu alebo k nejakým pozíciám. V po roku 89 začali vnímať občania a to je zásadné, tu nadväzujem na to, čo hovoril pán Leško, že privilegovaní sa stávajú ľudia nečistým spôsobom, podvodom. Že sa dostávajú k pozíciám a k úspechu ľudia, ktorí nemajú nárok a právo na úspech. A čo je najhoršie, že sa vlastne k tým lepším pozíciám dostali tí privilegovaní z predchádzajúceho obdobia a to sklamanie nastúpilo a dôvera v to, že teda sa prináša rovnosť príležitostí a spravodlivejšie usporiadanie od roku 89 až podnes stále zastáva vlastne tá istá proporcia občanov na Slovensku. Ona sa nemení, je to dlhodobý trend. Je to cirka tých 40 percent populácie, takže pro zmenu a stále dáva nejakú šancu demokracii, výraznú, 40 percent ľudí. Polarizovaná spoločnosť, a nie je chybou extrémistov, že sú úspešní. Pozor, je chybou demokratov, že vytvorili priestor pre úspech extrému.“

Moderátorka: „Samozrejme.“

Iveta Radičová: „Takže my sa zamýšľajme, kde sme robili chybu a keď si uvedomíme, teraz máme 13 vládu úradnícku. Za sebou máme 12 vlád. Ani jeden premiér nebol v poriadku. My sme si ho zvolili, aby vzápätí sme ho nechceli. Pre občanov Slovenska sa ešte vhodný premiér v podstate nenarodil. Možno sa ešte niekedy narodí, ale keď si to uvedomíme natvrdo, z tých 12 vlád aspoň jedno funkčné obdobie vydržali len štyri vlády. Ostatné skrátene, pády, predčasné voľby.“

Moderátorka: „Prečo sa tým demokratom úplne tuto nedarí? A teraz poďme sa trochu posunúť ešte do zahraničia, lebo hovorí sa o tej maďarskej ceste. Aneta, čo to teda znamená, keď by sme sa na Slovensku sa obávame toho, aby sme sa nevydali tou maďarskou cestou?“

Aneta Világi: „Už tu bolo spomínané, že pre tú demokraciu je úplne kľúčové delba moci a to, že tie tri zložky moci takže legislatívna, exekutívna a súdna sa navzájom majú možnosť kontrolovať. Poslanci kontrolujú vládu. Súdny kontrolujú to, či poslanci a ministri nezneužívajú svoju moc a práve tá demokracia sa snaží dodržať tento balans a vzájomnú kontrolu. A potom tu máme vlastne tie autoritatívne režimy, vrátane toho, ktorý je vlastne v Maďarsku a Viktor Orbán spolu so stranou Fidesz vytvorili to, čo oni nazývajú systém národnej spolupráce. To znamená, že tieto tri zložky a spolu súznia.“

Moderátorka: „Čiže už nie sú oddelené.“

Aneta Világi: „Nie sú oddelené a navzájom sa podporujú.“

Moderátorka: „Dobre to znie, že spolupráca.“

Iveta Radičová: „Majú sa radi.“

Aneta Világi: „Trebá si veľmi dobre všimnúť, že vlastne aj u nás tieto také náznaky toho, že je potrebné zabezpečiť klúd a poriadok a spoluprácu bez hádok a škriepok a nejakých výčitiek vzájomných, to tu už ide. Hej, v tej minimálne v tej diskurzívnej rovine. Čiže toto je jedna vec, vlastne táto to trojdelenie moci a vzájomná kontrola bola eliminovaná a tá ďalšia vec, ktorú vlastne je tá maďarská cesta so sebou priniesla, maďarská cesta alebo iliberálna demokracia, je vlastne odstránenie alebo eliminácia verejnej kontroly. A pod verejnou kontrolou je práve dôležitá rola médií, ktorá bola spomenutá. Rola občianskej spoločnosti, kde vlastne Viktor Orbán úplne legálnym spôsobom, čiže cez zákony prijaté v parlamente a cez ďalší vplyv, napríklad spriaznených oligarchov, si v podstate podrobil mienkotvorné médiá. Takže zabezpečil to, že už tam nie je ten strážny pes demokracie, ktorý vlastne upozorňuje na prešľapy a chyby vlády, že máme občiansky sektor, ktorý je decimovaný, pretože vlastne ho odstrihli od akéhokoľvek moci alebo vplyvu cez zdroje, živorí v podstate istým spôsobom a taktiež zákonnými normami, bol vyhlásený za Sorošových agentov. Takže nie je možné ich brať ako dôveryhodný zdroj kritiky, napríklad vlády. A takýmto spôsobom

vlastne došlo k tomu, že z tej demokracie, ktorá je založená na pluralite názorov, na kritike a verejnej kontrole moci...“

Moderátorka: „Z tej liberálnej demokracie sa stala tá iliberálna.“

Aneta Világi: „Iliberálna, ktorá v podstate prináša možno že väčší pokoj a súznenie, ale zároveň aj tú autoritu a jej presadzovaní a koncentráciu moci.“

Moderátorka: „Inak desivé je, že podľa Globsec Trends 48 percent Slovákov a Sloveniek vyjadruje sympatie voči Viktorovi Orbánovi. Takže v rámci tých lídrov, ktorí tam boli, bol tam Zelenský, 31 percent a podobne. Ale už sme tu spomínali toho Šoroša. Maroš, prečo ten Šoroš? Prečo on je práve ten má predstavovať nejaké zlo alebo nejakého nositeľa nejakého strachu?“

Marián Leško: „Keď ste čítali Orwellov román 1984, tak tam bola jedna postava, ktorá v sebe obsahovala všetky prvky a súčasti toho profilu Georga Sorosa. Volal sa tá postava Goldstein a slúžila na to, aby veľký brat mohol všetko zlé, čo na svete existuje spájať s niekým konkrétnym, s niekým, o kom všetci vedia a ten človek mal prsty vo všetkom zlom, nekalom a podlom, čo sa na svete vyskytlo. Minule som čítal taký článok o tom, niekto si dal tú námahu a spočítal, v čom všetkom má pán Soros prsty. Povedal by som, že zamestnanejší človek na Zemi neexistuje.“

Moderátorka: „Potom je tu ešte absurdné, lebo vieš, on by musel vlastne rozumieť tejto našej politike tu, aby do nej mohol tak intenzívne zasahovať a to je na Nobelovu cenu.“

Marián Leško: „On sa vyzná absolútne vo všetkom.“

Moderátorka: „A už má svoj vek.“

Marián Leško: „Vie urobiť prevrat vo Venezuele, vie urobiť nepríjemnosti Trumpovi, vie urobiť Putinovi. On sa vyzná absolútne vo všetkom. Na to, že má 92 rokov, tak to klobúk dole.“

Moderátorka: „Pani profesorka, vám Šoroš ako, kam? Posielal cash alebo ako ste to mali? Boli ste premiérkou.“

Iveta Radičová: „Viete, čo je najväčšie absurdum? Že je to postava z minulého storočia a nielen on, finančná klaka, ktorá bola silná a ktorá sa podpísala aj pod nejaké krízy, dnes už dávno nemá tú moc, ktorá sa jej pripisuje. Dnes tú moc globálnu majú technologickí giganti.“ **Moderátorka:** „Čiže už nie Šoroš, nie Chuck Norris, ale technologickí giganti sú nový Chuck Norris..“

Iveta Radičová: „Kdeže, dávno nie.“

Moderátorka: „...poznámky si začnem robiť.“

Iveta Radičová: „Sú to naozaj technologickí giganti, ktorí majú obrovskú slobodu, obrovskú moc. Nezabúdajme cez technológie vstupujú do podoby demokracie. Ovpływujú celé témy, diskurz. Ovpływujú to, čo si myslíte, ovpływujú to, čo si kupujete, ovpływujú to, čo máte radi a nemáte radi. Oni cez umelú inteligenciu už za nás aj rozhodujú. Dánska premiérka si nechala umelej inteligencii napísať úvod prejavu, napíše. Umelá inteligencia vám vyberie partnera, dokonca vám bude robiť partnera. Môžete sa s ňou zhovárať, nepotrebujete vôbec...“

Moderátorka: „Ako úplne všetko ešte nezvládne v rámci toho partnerstva, minimálne. Hej, tá umelá inteligencia. Ja len teda podotýkam.“

Iveta Radičová: „Pozor, šéf jednej z firiem posúva tento rozmer už aj tak, že môže to viesť k zániku ľudstva. Pozor, že nájdete takú náhradu ako emotívnu, že nebudete potrebovať nič fyzické okolo seba, ale pointa, prosím, dnes je práve nerovnováha medzi politickou mocou a mocou týchto technologických gigantov, kde tak výrazná, že aj najväčší politici sveta zďaleka nemajú tú moc, ako majú majitelia technologických gigantov a uvedomme si, že ani jeden z nich nie je v Európe.“

Uvedomme si, čo to následne robí s geopolitikou. Uvedomme si, prečo Európska únia ťahá za kratší povraz a uvedomme si, aké máme šance v prípade, ak nepristúpime k akému takému porozumeniu a reguláciám moci technologických gigantov.“

Moderátorka: „A ešte sa na to dá pozrieť aj tak, že to Šoroš vlastne tých technologických gigantov vypestoval, ale to už nechajme tak, hej.“

Iveta Radičová: „Ja sa obávam, že Gates a ostatní by dosť nesúhlasili, ale dobre.“

Moderátorka: „...bohvie, aký majú vzťah. Zas akože nevieme, hej. Hovorí sa o tých voľbách, ktoré prídu v septembri, že tam sa bude rozhodovať aj o tom, či sa naša krajina prikloní na západ alebo na východ, že sú tam rôzne cesty, ktorými sa môžeme vybrať. Vidíme rôzne prieskumy, aj keď sú to stále len prieskumy, ktoré hovoria o tom, akú možno máme čoraz menej intenzívny vzťah k zotrvaníu v

NATO napríklad alebo aj voči Európskej únii. Moja otázka ale je, že aj keď by teda bola zvolená vláda, ktorá nemá úplne v láske ten západ, tak naozaj by cúvla z nejakej z nejakých našich záväzkov, napríklad z nej? Alebo s tým ide aj tá finančná podpora, ktorú dostávame aj od Európskej únie, že ľudia by to reálne hmatateľne pocítili? Je to reálny scenár, že nie sú to len reči?”

Aneta Világi: „No ak by sme sa pozreli opäť na ten maďarský príklad a brali sme ho, že to je taký ten systém najbližší k nám, ktorý je iliberálnou demokraciou alebo s autoritárskymi sklonmi, tak tam by sme videli, že naozaj tam cítiť určitý taký odstup od záväzkov voči Európskej únii alebo voči NATO, ale nie je to tak, že by ten systém išiel vyslovene že hlavou proti múru a teraz doma síce kritizuje Európsku úniu, ale v tej Európskej únii sa stále správa ako partner.“

Moderátorka: „No, šúcha tam nohami. No“

Aneta Világi: „A Európska únia to dlhodobo aj celkom tolerovala túto rozpoltenosť. Až dnes myslím, že Európsky parlament povedal nejak ráznejšie slovo do tohoto. Takže to, čo vidíme je, že vlastne určité záväzky, možno že by došlo k tomu, že by neboli plnené alebo nie tak ochotne alebo by nastal určitý rezervovaný prístup k niektorým veciam, ale to ešte neznamená, že po voľbách by tá vláda automaticky napríklad dala referendum o vystúpení z Európskej únie, alebo by sa snažila o vystúpenie z NATO. To však ale neznamená, že toto je scenár, ktorý by bol pre Slovensko žiadateľný, pretože pre Slovensko ako krajinu, z hľadiska tej geopolitickej váhy a vôbec našich zahraničnopolitických priorít, je byť tým partnerom v rámci Európskej únie, s ktorým sa dá počítať, a taktiež NATO, kľúčové.“

Moderátorka: „Ešte, povedz.“

Marián Leško: „Ja by som... Hovoríme často maďarská cesta, maďarská cesta. Ja mám pocit, že troška ako prehliadame Poľsko. Poľsko, samozrejme, tam to ešte nie je dokonané tak, ako je to v Maďarsku, ale sú na najlepšej ceste sa vydať týmto smerom. Na mňa veľmi zapôsobil zákon, ktorý prijali teraz nedávno v Poľsku, kde zriadia štátnu komisiu deväťčlennú. Parlament, čo znamená parlamentná väčšina a tých deväť ľudí z vládnej väčšiny bude posudzovať, či nejaký politik, vieme jasne, že ktorý politik z opozície, nepodlieha ruským vplyvom a keď dôjdu k záveru, že tým ruským vplyvom podlieha, tak mu nezakážu kandidovať, ale zakážu mu prevziať nejakú verejnú funkciu. Takže tomuto zákonu už dali názov lex Tusk, pretože najväčším nepriateľom, súperom, oponentom pána Kaczynského je Donald Tusk, bývalý premiér. A to je ukážka toho, ako sa autokrati jeden od druhého učia. Prvý s tým prišiel Erdogan v Turecku, kde mal veľkého súpera, istanbulskeho starostu Imamoglu, tak vymyslel zákon, že sa ten starosta dopustil urážky prezidenta a vyradili ho z volebnej súťaže. A potom sa všetci ako tvária, však voľby prebehli úplne v poriadku. Ľudia mohli prísť slobodne do miestnosti a slobodne hodiť, ale voľby nie sú iba volebné miestnosti a volebné urny. Voľby je celý volebný proces a aj s tým, aby mohli kandidovať ľudia slobodne takí, ktorí sú reálnym nebezpečím pre toho hlavného adepta na moc. Takže Turecko, Poľsko, Maďarsko a predstavte si, že by ešte niekto ďalší teraz opäť nebude menovať, kto sa pridal a to už by boli štyri európske krajiny, z toho tri v Európskej únii. A môžu blokovať veci tak, že by únia mala vážny problém s fungovaním.“

Moderátorka: „Takže to je vlastne...“

Iveta Radičová: „Nedodali ste tam dôležitý príklad Brexitu, ktorý bol celý postavený na populizme a klamstvách, aby potom po vystúpení ľudia si to uvedomili a pochopili. Dokonca sa protagonisti priznávali. No tak klamal som a čo, tak klamal som, ale mi to vyšlo to klamstvo. Ale to, čo považujem za oveľa dôležitejšie je, že viete, demokracia stojí na dvoch pilieroch. Na užitočnosti, ak chcete ekonomickej dimenzii a na právnom štáte, na ľudských právach. My stále sme sústredení na tú politickú dimenziu, na ten dôsledok alebo na tých hráčov, ktorí niečo potom ponúkajú občanom, ale pokiaľ ten systém neukáže a neprejaví, že je užitočný a je schopný riešiť každodenné problémy a oni naozaj sú vážne, ja to chcem zdôrazniť, neobchádzame to. Vedeli sme odpovedať adekvátne v 90 rokoch pre na dovtedy pretrvávajúcu obrovskú energetickú krízu? Nevedeli.“

Moderátorka: „A nevieme to dodnes.“

Iveta Radičová: „Vedeli sme odpovedať na pandémiu? Nevedeli, zlyhali všetky poisťovacie systémy. Vedeli sme odpovedať na energetickú krízu? Máme odpovede na Balkán, ktorý nám znovu horí.“

Moderátorka: „Nemáme odpovede a ani ich nenájdeme asi teraz tuto.“

Iveta Radičová: „Ale musíme ich hľadať.“

Moderátorka: „Ale rozumiem, že je dôležité ich hľadať.“

Iveta Radičová: „Ak ich ten systém neponúkne, tak tí demokrati strácajú šancu, sami seba diskvalifikujeme.“

Moderátorka: „A pôjdeme maďarskou, poľskou cestou.“

Iveta Radičová: „Presne tak.“

Moderátorka: „Fakultatívnym výletom cez Bielorusko a už sme prišli. Aneta, ty si chcela...“

Aneta Világi: „Ešte jednu vec som chcela, nadviazať na to tou poľskou maďarskou cestou. Ak sa pozrieme na stav spoločnosti a na podporu nejakých hodnôt, tak to čo vidíme tá prípravná pôda tu už je alebo teda dláždia si tú cestu a to z hľadiska toho, ako sa stavia napríklad slovenská spoločnosť k západnému, pro východnému, orientáciu v zahraničnej politike. Ak sa pozrieme na to, ako sa pozerá na demokraciu ako takú, tak vidíme, že tá spoločnosť veľmi má vysokú mienku procedurálnej demokracii. To znamená, že spravodlivé dobré voľby, ale ak sa napríklad pozrieme na tú hodnotovú zložku tej demokracie, tak podpora práv menších, vrátane napríklad politických menších, teda opozície, toto už tu pochopenie je oveľa, oveľa nižšie a to je vlastne tá cesta k tomu, aby sa tie práva uberali.“

Moderátorka: „Rozumiem.“

Marián Leško: „Ja by som nadviazal ešte na pani profesorku v jednej veci, že skutočne demokratické vlády, ktorým záleží na verejnom záujme, tak majú záujem riešiť problémy spoločnosti v záujme všetkých, v záujme vo verejnom záujme.“

Aneta Világi: „Tak, tak.“

Marián Leško: „Budujú infraštruktúru, autokrati o to nemajú záujem. Oni berú verejné prostriedky tak, že to sú peniaze, ktoré mám dať, môžem dať svojim, aby ma volili. Takže oni postupujú systémom, že zvýšime vám prídavky, dáme vám nejaký bonus, potešte sa, že ste dostali viac peňazí a to, že máte zdravotníctvo, ktoré je úplne na hunte, že máte železnice, kde sa vykoľalujú vlaky, že čoraz viac tých veľkých infraštruktúrnych vecí v štáte nefunguje, to im je jedno, pretože z tých dobrých infraštruktúrnych vecí by čerpali prospech aj tí, ktorí ich nevolia a to je autokratov zlý sen, že oni by dali niečo aj tým druhým.“

Moderátorka: „Nezaslúžia. Maroš, vy chodievate s Denníkom N na diskusie Ako zachrániť demokraciu po celom Slovensku? Ako ju teda zachránime? Jedno vetou. Prišli ste už na to? Už ste niekoľko diskusií mali.“

Marián Leško: „Jednou vetou, musím povedať, že ak by to malo stáť na tom, že tam chodievame my štyria, tak to by sme naozaj tú demokraciu nezachránili, ale my sa snažíme povedať jednu vec zo všetkých síl, ako sme toho schopní, že toto je vec každého z nás, to je vec každého občana. Tu sa nikto nemôže tváriť, že ja som v tom nevinne, mňa sa to netýka, lebo ak si to povie príliš veľa ľudí, tak 30. septembra budeme mať pokojné, dobré spanie a od 1. už to bude ťažšie.“

Moderátorka: „Ako sa teda rozhodnúť zodpovedne pri tých voľbách, ako sa nenechať zlákať tou možno pascou toho populizmu autoritárskeho štýlu.“

Iveta Radičová: „Populizmus začal vznikať, respektíve sa rozmohol do masívnej podoby už v 90. rokoch minulého storočia postavený...“

Moderátorka: „Tak autoritársky režim, náznaky.“

Iveta Radičová: „Ja len chcem naznačiť, že bol postavený vtedy na troch problémoch alebo troch témach - demografia, nezamestnanosť a strata identity, teda migranti. V podstate k tomuto sa nabaľujú dnes len ďalšie témy, v ktorých sa populisty chytili a zásada je iba, dopĺňam, ja som mesiasť, tí ostatní sú pre vás katastrofa. Ja som ten, ktorý vie dobre rozdeliť tie peniaze, ktoré nemáme. Nevie, či si dobre uvedomujete, ale to čo počúvate ide okolo nás je, že tie miliardy, ktoré už sú rozdané, my nemáme. My si ich musíme ešte len požičať, respektíve si ich požičiavame a naše deti, vaše deti to budú pekne musieť splácať alebo pôjdeme teda do krachu ako štát. Žijeme na úkor budúcich generácií. Populista sľúbi to, čo si nedokáže nik iný ani predstaviť a nemá s tým problém. Ale najmä rozdáva aj z toho, čo nemá, lebo vytvára dojem, že existujú napríklad obedy zadarmo. Vrátim sa k tej umelej inteligencii. Tá vám hneď v prvej vete napíše, to je logický nezmysel, zadarmo to neexistuje. Každý vie, že je to nezmysel. Keď ideme ku konkrétnej každodennosti, niečo tá vláda urobila, zvýšila prídavky, daňový bonus, trpela som ako Jób, je to moje dieťa, úplne mi to dopastili. Nevadí, prežijem, ale suma sumárum si poviete, veď koľko narozdávali.“

Moderátorka: „No len z čoho?“

Iveta Radičová: „Moment, tak prečo to neohodnocujú tí ľudia? Aspoň tá cieľovka, ku ktorej sa to dostalo. No lebo do jedného vrečka vložili rodičovský bonus dôchodcovi a z druhého vrečka zaplatí oveľa viac na zvýšených poplatkoch za odvoz smetí, za zvýšený poplatok za energie, za zvýšenú daň miestnu, lebo ubudli peniaze samosprávam. Suma sumárum, ten volič hodnotí, čo mu v tej peňaženke na konci dňa zostalo. A rozhoduje sa navyše nie racionálnou svorkou, tak sa nikto z nás nerozhoduje, ale niečo, čo je pre mňa určujúce a dôležité v mojej sociálnej situácii vyvolá nejakú moju emóciu a na konci dňa tá je rozhodujúca.“

Moderátorka: „A na záver Anet, uvedomujú si ľudia na Slovensku vážnosť tohto celého, že vlastne tie voľby budú dôležité, a asi každé voľby sú, ale že vedia oni, že o čo ide, keď pôjdu k tým urnám?“

Aneta Világi: „Tak to, čo sa tu už niekoľko nejaké nejaké tie mesiace snaží určitá časť politikov dostať do povedomia je, že ide o rozhodujúce voľby. Ale, keď sa pozrieme na to, tak ten protiargument je presne ten, že každé voľby sú rozhodujúce a to, že či si to ľudia dostatočne uvedomujú, veľká časť voličov naozaj dnes je veľmi znechutených politikou, znechutených všeobecne. A toto je tá emócia, ktorá vo veľkej miere vôbec formuje aj ich vnímanie toho, čo sa deje a to, čo a nakoľko vôbec zavážia, nezavážia v tých septembrových voľbách. Toto je možno aj to, čo vytvára určite nebezpečie pre samotný výsledok, pretože tí, ktorí vlastne v tých svojich voličov burcujú na to, aby prišli a zmenili ten systém a dali im tú podporu, tak tí robia veľmi aktívnu politiku v tejto oblasti. To či naozaj po voľbách dôjde k samotnej politickej zmene a či sa pohneme od demokracie k autokracii asi dnes veľmi odhadnúť nemôžeme, ale pri určitej konštelácii sa to môže stať a ak vychádzame naozaj z preferencií volebných.“

Moderátorka: „Tak budeme hádam vedomí voči tomu, čo nás môže čakať a počúvať a obidvoma ušami a ako hovorí Ann Applebaum, nemať rôzne fakty, môžeme mať rôzne názory. Uvidíme v septembri, držíme si palce, ďakujem vám veľmi pekne, že ste tu boli. Vám ďakujeme za pozornosť a uvidíme sa opäť o dva týždne. Dovidenia.“

22:56:44 koniec programu Silná zostava

- zvukovo-obrazový predel
- upútavkový blok
- zvukovo-obrazový predel
- oznam o sponzoroch programu
- začiatok programu *Na šnúre*

22:59:59 koniec monitorovaného záznamu